

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ**

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЮРИДИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ»**

з підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Освітньо-професійна програма	Право

Полтава 2023 рік

Розробники/укладачі програми:

Галина Лаврик – д.ю.н., професор, завідувач (начальник) кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі;

Вікторія Орел – старший викладач закладу вищої освіти кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі

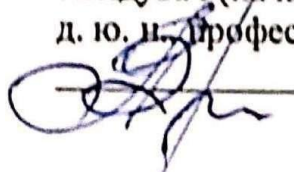
Рецензенти програми:

Дмитро СЕЛІХОВ – д.ю.н., доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Сергій КОРОЄД – д.ю.н., професор, професор кафедри права Університету Короля Данила.

Програма навчальної дисципліни «Юридична аргументація» обговорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства, протокол засідання кафедри від 25 травня 2023 р. № 10.

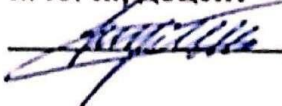
Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

У сучасному суспільстві теорія аргументації стала інструментом пошуку оптимальних рішень різноманітних задач, що виникають в ході соціальних процесів. З цієї причини аргументація затребувана суто прикладними видами людської діяльності – юриспруденцією, економікою, управлінням, політикою та ін. Детальні розробки проблем теорії аргументації продиктовані необхідністю вдосконалення основного методу колективного мислення в суспільстві – діалогу, що бере свій початок у філософській аргументації.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення теоретичних засад та набуття практичних навичок юридичної аргументації як виду юридичної діяльності.

Метою навчальної дисципліни є теоретичне засвоєння та практичне застосування юридичної аргументації, підвищення обізнаності студентів щодо стандартів аргументування в юридичній діяльності, забезпечення системних знань майбутніх правників й розуміння ними змісту та особливостей правової аргументації ЄСПЛ, суду ЄС та судів України, сформувати навички аргументування у конкретних категоріях справ.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Теорія аргументації та юридична аргументація: генезис ідей та сучасні підходи до розуміння; Поняття, принципи, ознаки та структура юридичної аргументації; Склад (корпус) юридичної аргументації; Методи юридичної аргументації; Моделі (типи) юридичної аргументації; Поняття та види юридичних аргументів; Правила юридичного дискурсу; Аргументація у правотворчості; Аргументація у правотлумаченні; Аргументація у правозастосуванні; Сучасний стан та перспективи застосування юридичної аргументації; Цифрові технології і юридична аргументація.

Zusammenfassung der akademischen Disziplin

In der modernen Gesellschaft ist die Argumentationstheorie zu einem Werkzeug geworden, um optimale Lösungen für verschiedene Probleme zu finden, die im Laufe sozialer Prozesse auftreten. Aus diesem Grund ist Argumentation von rein angewandten Arten menschlicher Tätigkeit gefragt - Jurisprudenz, Ökonomie, Management, Politik usw. Detaillierte Ausarbeitungen der Probleme der Argumentationstheorie werden durch die Notwendigkeit diktiert, die Hauptmethode des kollektiven Denkens in der Gesellschaft zu verbessern - den Dialog, der seinen Ursprung in der philosophischen Argumentation hat.

Gegenstand der wissenschaftlichen Disziplin ist das Studium der theoretischen Grundlagen und der Erwerb praktischer Fähigkeiten der juristischen Argumentation als Rechtstätigkeitsform.

Zweck der akademischen Disziplin ist die theoretische Aneignung und praktische Anwendung der juristischen Argumentation, die Sensibilisierung der Studierenden für die Standards der Argumentation in der juristischen Tätigkeit, die Gewährleistung der systematischen Kenntnis der angehenden Juristen und ihres Verständnisses für die Inhalte und Merkmale der juristischen Argumentation der

EGMR, der EU-Gerichtshof und die Gerichte der Ukraine, um Argumentationskompetenzen in bestimmten Kategorien von Fällen zu entwickeln .

Die Inhalte der wissenschaftlichen Disziplin zeigen sich in folgenden Themen: Argumentationstheorie und juristische Argumentation: Ideengenes und moderne Verständigungsansätze; Begriffe, Prinzipien, Merkmale und Struktur juristischer Argumentation; Aufbau (Korpus) juristischer Argumentation; Methoden der juristischen Argumentation; Modelle (Arten) juristischer Argumentation; Konzepte und Arten rechtlicher Argumente; Regeln des juristischen Diskurses; Argumentation in der Rechtsetzung; Argumentation in der Rechtsauslegung; Argumentation in der Strafverfolgung; Stand und Perspektiven der Anwendung juristischer Argumentation; Digitale Technologien und Rechtsbegründung.

Annotation of the academic discipline

In modern society, the theory of argumentation has become a tool for finding optimal solutions to various problems arising in the course of social processes. For this reason, argumentation is in demand by purely applied types of human activity - jurisprudence, economics, management, politics, etc. Detailed elaborations of the problems of argumentation theory are dictated by the need to improve the main method of collective thinking in society - dialogue, which originates in philosophical argumentation.

The subject of the academic discipline is the study of theoretical foundations and the acquisition of practical skills of legal argumentation as a type of legal activity.

The purpose of the academic discipline is the theoretical assimilation and practical application of legal argumentation, raising students' awareness of the standards of argumentation in legal activity, ensuring the systematic knowledge of future lawyers and their understanding of the content and features of legal argumentation of the ECtHR, the EU Court and the courts of Ukraine, forming argumentation skills in specific categories of cases .

The content of the academic discipline is revealed in the following topics: Theory of argumentation and legal argumentation: genesis of ideas and modern approaches to understanding; Concepts, principles, features and structure of legal argumentation; Composition (corpus) of legal argumentation; Methods of legal argumentation; Models (types) of legal argumentation; Concepts and types of legal arguments; Rules of legal discourse; Argumentation in law-making; Argumentation in legal interpretation; Argumentation in law enforcement; The current state and prospects of the application of legal argumentation; Digital technologies and legal reasoning.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Юридична аргументація» укладена відповідно до освітньо-професійної програми Право, розробленої на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 644.

При підготовці програми навчальної дисципліни були використані матеріали досліджень зарубіжних наукових інститутів та університетів. З-поміж багатьох науково-дослідних установ варто виокремити Вашингтонський коледж права в межах Американського університету (США) (викладається курс юридичної риторики); Центр обґрунтування, аргументації та риторики Університету Віндзора (Канада); Школу права Університету Единбургу (Шотландія) (курс із практики юридичної аргументації); Університет Аделаїди (Австралія); Університет Кенту (Велика Британія), що має модуль із навичок аргументування для ефективних суперечок і перемог у них; Вільнюський університет (Литва); Каліфорнійський державний університет у Нортриджі (США) та ін. Безпосередньо їхні напрацювання широко використовуються як у теорії, так і на практиці.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення теоретичних засад та набуття практичних навичок юридичної аргументації як виду юридичної діяльності.

Метою навчальної дисципліни є теоретичне засвоєння та практичне застосування юридичної аргументації, підвищення обізнаності студентів щодо стандартів аргументування в юридичній діяльності, забезпечення системних знань майбутніх правників й розуміння ними змісту та особливостей правової аргументації Європейського суду з прав людини, суду Європейського Союзу та судів України, сформувані навички аргументування у конкретних категоріях справ.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:
загальні:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

спеціальні (фахові, предметні):

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

Навчальна дисципліна є **вибірковою**.

Форма підсумкового контролю знань: залік.

Програмний зміст навчальної дисципліни¹

Модуль 1. Теоретичні засади та поняттєвий інструментарій юридичної аргументації

Тема 1. Теорія аргументації та юридична аргументація: генезис ідей та сучасні підходи до розуміння

Теорія аргументації. Еволюція основних ідей: античність (риторика, логіка) (вчення Аристотеля, Цицерона, Квінтіліана, софістів та інших); середні віки (догматика) (П. Абеляр, Х. Гегендорф, Г. Лейбніц, К. Вурштейн, А. Франц, Вольтер, І. Бентам та інші); новий час (логіка та наука); середина ХХ століття – відродження теорії аргументації (А. Андерсон, О. Вейнберг, Г. Каліновські та інші); ХХІ століття – формування сучасної теорії аргументації. Сучасні підходи до розуміння поняття «аргументація».

Генезис теорії юридичної аргументації. Підходи до розуміння правової аргументації: логічний, риторичний, прагматодіалектичний. Сучасна теорія правової аргументації: А. Аарніо, А. Андерсон, А. Кауфманн, А. Прайор, А. Печенік, Г. Струк, Г. Х. фон Рігт, Д. Адлер, Дж. Кліффорд, Е. Фетеріс, Ж. Дабен, М. Калиновські, Н. Маккормік, Р. Алексі, Р. Гроотендорст, Р. Дворкін, Л. Ольбрехтс-Тітека, С. Тулмін, Т. Стіл, Ф. Дворнік, Ф. Еемерен, Ф. Шауер, Х. Камп, Х. Перельман, Ю. Габермас та ін.

Вітчизняні дослідники юридичної аргументації: М. Козюбра, П. Рабінович, О. Щербина, О. Юркевич, В. Титов, С. Куцепал, Т. Дудаш, І. Горохова, О. Чернобай, Р. Абрамович, В. Кістяник, Г. Журбелюк, М. Савенко, А. Хворостянкіна та інші науковці.

Тема 2. Поняття, принципи, ознаки та структура юридичної аргументації

Поняття юридичної аргументації: вузький та широкий підходи до його розуміння.

Принципи юридичної аргументації.

Ознаки юридичної аргументації.

Структура юридичної аргументації (теза, аргументи, демонстрація, суб'єкти аргументування – аргументатор та адресат, мета (бажані юридичні наслідки), результат (реальні юридичні наслідки)). Презентаційна структура аргументації (суб'єкт аргументації, специфіка аудиторії, спосіб подачі письмова, усна чи онлайн-презентація)); логічна структура аргументації (презентація міркувань та моделей, що обґрунтовують міркування) та прагматична структура аргументації (цілі аргументації та методи їх досягнення).

---

¹ При визначенні програмного змісту навчальної дисципліни використані: Комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни «Правова аргументація» складений на основі освітньо-професійної програми ГСВО МОН магістра напряму підготовки 08 «Право» нормативної частини освітньо-професійної програми спеціальності 801 «Право». Луць Л.А. 2017. 33 с.; Правнича аргументація : навч.-метод. посібник/ укл. О.В. Щербанюк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 72 с. та інші.

Роль юридичної аргументації у правовому регулюванні.

Тема 3. Склад (корпус) юридичної аргументації

Правове аргументування у формі дискурсу. Інструменти правової аргументації. Реконструювання й оцінювання правової аргументації. Склад (corpus) юридичної аргументації: аргументувальна ситуація; суб'єктний склад; мета правової аргументації; об'єкт правового аргументування; зміст правового аргументування.

Тема 4. Методи та формати юридичної аргументації

Формальні методи в юридичному аргументуванні. Логічний (класична логіка, деонтична логіка, логіка дії та логіка норми, дезактивна логіка); аналіз (лінгвістичний аналіз права, економічний аналіз права); герменевтика (правові прийоми герменевтики, онтологія розуміння права, правові прийоми онтології, розуміння закону, природа герменевтичного пізнання); постмодернізм (постмодерністське розуміння правової аргументації).

Формати правової аргументації (IRAC, CRAC, CREAC, CRuPAC). Контраргумент і контраргументація. Формат контраргументації (CRARC). Застосування шаблонів при написанні юридичного тексту. Відступ від формату, поєднання елементів.

Тема 5. Моделі (типи) юридичної аргументації

Основні види аргументації. Емпірична та теоретична аргументація: класифікація аргументації за характером аудиторії: універсальна та не універсальна; за рівнем наукового знання: універсальна – емпірична (пряма і непряма) та теоретична (дедуктивна, системна, верифікаційна, суміснисна, методологічна); залежно від взаємодії із реальністю: пропозиційна, оцінна, нормативна, аксіологічна, цільова, доцільнісна та інші види аргументації; ідеальний та прагматичний аспекти аргументації.

Види (типи) юридичної аргументації. Класифікація видів (типів) юридичної аргументації: за онтичною природою безпосереднього об'єкта; за формами (сферами) юридичної діяльності; за стадіями правового регулювання суспільних відносин; за формою прояву (вираження); за способом зовнішньої об'єктивації; за темпоральним показником стосовно її предмета; за видом використовуваної логіки та відповідних аргументів; за змістом використаних аргументів; за рівнем ефективності (впливовості, переконливості); за галузевою приналежністю; за змістом засобів і прийомів (стилю) юридичного дискурсу (міркування): дедуктивна; індуктивна; герменевтична; цілісна (когерентна).

Тема 6. Поняття та види юридичних аргументів

Аргументи: поняття, види. Сучасні підходи до розуміння поняття «аргумент», класифікація аргументів; поняття «аргумент»; вимоги до аргументів, види аргументів – емпіричні (факти) та теоретичні (ідеальні – концепції, теорії; суспільні – звичаї, традиції; логіко-раціональні – логічні, мовні закони, юридичні конструкції; світоглядні – інтуїція, чуттєвий досвід, совість та ін.).

Юридичні аргументи: поняття, ознаки, основні види юридичних аргументів (за ступенем формалізації; за відношенням до правової науки і практики; за спрямованістю; за формою об'єктивації, за досягнутою метою, за сумісністю із чинною системою джерел права та ін.).

Логічний інструментарій у конструюванні юридичних аргументів.

Тема 7. Правила юридичного дискурсу

Юридична аргументація як самостійна (суто аналітична) або як відносна (діалектична) когнітивна процедура.

Правила юридичного дискурсу: матеріальні (змістовні) та процедурні.

Вчення Є. Стельмаха і Б. Брожека про «топіко-риторичні» і «нормативні» правила. Вимоги: несуперечливості застосовуваних аргументів та способів їх оцінки; термінологічно-мовної ясності (визначеності) їх подачі (доведення); достовірності застосовуваних емпіричних передумов; виваженості ухвалюваних рішень, врахування їх соціальних наслідків тощо.

Критерії практичного дискурсу. Концепції юридичного дискурсу. Риторична концепція юридичного дискурсу. Процедурна концепція юридичного дискурсу. Структура юридичного дискурсу.

Модуль 2. Практичне застосування юридичної аргументації

Тема 8. Аргументація у правотворчості

Правотворчість: поняття, ознаки, стадії, види. Співвідношення між поняттями «правоутворення», «правотворчість», «нормотворчість», «правотворчий процес», «нормотворчий процес». Поняття правотворчості, характерні ознаки, стадії (виявлення правотворчого інтересу та об'єктивізація його через нормативно-правові приписи у правотворчому акті). Основні види правотворчості (нормативно-актна; нормативно-договірна; нормативно-прецедентна та інші види). Поняття та природа правотворчого акту.

Мета та завдання аргументації у правотворчості: головна – створення якісного джерела права (аргументування змісту нормативно-правового припису та форми шляхом обґрунтування достовірності інформації; впровадження загальноновизнаних правових цінностей, нових моделей поведінки; спростування цілей, що суперечать соціальним факторам та ін.).

Аргументація змістовних вимог щодо джерел права: виокремлення критеріїв обґрунтування (відповідності соціальним факторам, логічним та мовним конструкціям тощо).

Соціальні фактори як засоби аргументації: обумовленість змісту правотворчих актів (джерел права) соціальним факторам; виокремлення правоутворюючих та правозабезпечувальних факторів.

Аргументація формальних вимог щодо джерел права: наявність компетентного правотворчого суб'єкта, відповідність чинній системі джерел права; характеристика нормативно-правових судових прецедентів.

Тема 9. Аргументація у правотлумаченні

Правотлумачення: поняття, ознаки: природа правотлумачення та його поняття, стадії (етапи правотлумачення); поняття та ознаки інтерпретаційно-правового акту.

Мета та завдання аргументації у правотлумаченні; з'ясування змісту норми права та створення і об'єктивування в інтерпретаційному акті правила-роз'яснення норми права; виявлення та обґрунтування потреби у тлумаченні норми права; встановлення найбільш доцільного способу (способів) тлумачення права для цього випадку; обґрунтування роз'яснення змісту норми права з використанням відповідного способу тлумачення; встановлення та обґрунтування відповідності формальним вимогам; об'єктивування правила-роз'яснення в інтерпретаційному акті; характеристика основних видів аргументації у сучасних правових системах світу.

Основні способи тлумачення права. Характеристика: філологічного, логічного, системного, історичного, функційного, телеологічного, спеціально-юридичного та інших способів тлумачення у сучасних правових системах світу.

Роль та значимість правових аргументів у встановленні змісту норми права: застосування логічної, системної, аксіологічної, цільової та оцінної аргументації для формування правила-роз'яснення; характеристика правотлумачних судових прецедентів.

Моделі застосування аргументації Конституційним Судом України.

Концепція конституційної ідентичності у мотивуванні рішень Конституційним судом України.

Основні положення теорії юридичної аргументації щодо класифікації юридичних аргументів. Концепція конституційної ідентичності як сукупність «інтерпретаційних аргументів».

Методологічний аспект юридичної аргументації в конституційному судовому процесі.

Аналіз аргументації Рішення Конституційного Суду України у справі про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу.

Хибність та упередженість трактування принципу верховенства права як методологічна вада у аргументації Рішення у праві про незаконне збагачення.

Моделі юридичної аргументації Верховного Суду. Принцип верховенства права як стандарт судового правотлумачення та застосування права і ефективність судочинства. *Модельна аргументація у цивільних справах.* Касаційні фільтри у цивільних справах: проблемні питання судового правотлумачення та правозастосування. Ліберальна доктрина юридичної аргументації Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду. Аргументація Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду як елемент права на справедливий суд. Аргументація Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду судових рішень, що «доповнюють» право. «Подолання» офіційного тлумачення норми права в цивільному судочинстві: поняття та правила.

Тема 10. Аргументація у правозастосуванні

Правозастосування: поняття, ознаки, стадії. Передумови та природа правозастосування, основні стадії; ознаки та поняття правозастосовних актів, їх різновиди (за юридичною формою; за суб'єктами прийняття; за предметом правового регулювання; за функціями у правовому регулюванні та ін.).

Мета і завдання аргументації у правозастосуванні: обґрунтування індивідуального припису та його об'єктивації у акті застосування права; обґрунтування в процесі правозастосування достовірності інформації про факти, оцінка їх вірогідності; відповідності факту і змісту нормативно-правових приписів; доцільність досягнення результату завдяки обґрунтованому вибору правових засобів регулювання та юридичної форми; аргументування основних вимог правомірності правозастосовного акту (законності, доцільності, обґрунтованості); характеристика правозастосовних прецедентів.

Докази і доказування: поняття доказування та доказів, їх різновиди, процес обґрунтування істинності положень (індивідуальних приписів) шляхом доведення, а хибності – спростуванням; аналіз процесуального законодавства щодо використання доказів та доказування у процесі створення правозастосовних актів.

Співвідношення доказування та аргументації: аргументація є ширшим поняттям ніж доказування; розмежування доказування та аргументації за формою, метою та обсягом аргументів.

Моделі застосування аргументації Європейським судом з прав людини.

Ціннісно-правова модель аргументації Європейського суду з прав людини.

Аргументація та підстави прийняття рішення Європейського суду з прав людини.

Виконання судом обов'язку щодо обґрунтування рішення. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів щодо підстав для прийняття рішення.

Поняття очікуваного обсягу обґрунтування.

Аксіологічні аргументи у справі «Фон Ганновер проти Німеччини». Публічні та приватні цінності права у справі Фон Ганновер.

Використання принципу правомірних очікувань.

Загальні вимоги щодо виправданості втручання у права, гарантовані статтями 8-10 Конвенції про захист прав та основоположних свобод.

Моделі застосування аргументації Суду Європейського Союзу.

Поняття та моделі аргументації Європейського суду справедливості.

Модель судового активізму Суду Європейського Союзу.

Особливості аргументації Суду Європейського Союзу у справах щодо конкурентної політики ЄС.

Моделі застосування аргументації Суду Європейського Союзу у сфері основоположних прав людини та захисту прав приватних осіб в Європейському Суді. Аргументація рішень Суду Справедливості необхідністю «правового захисту прав індивідів».

Модель юридичної аргументації у судовому процесі «Google Spain SL, Google Inc. V Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González». та Google Францією перед Судом ЄС (TSUE) в Люксембурзі щодо права бути забутим.

Аргументація рішення у справі Kadi. Аргументація рішення Суду Європейського Союзу про тлумачення Регламенту 261/2004/ЄС.

Аргументи на захист менш сприятливого ставлення за європейським антидискримінаційним правом.

Моделі застосування аргументації судами системи судоустрою України.

Моделі юридичної аргументації Верховного Суду.

Модельна аргументація у цивільних справах. Специфіка правової аргументації Верховного Суду та забезпечення єдності судової практики.

Модельна аргументація у адміністративних справах. Юридична аргументація у зразкових та типових справах. Процесуальний аспект віднесення справи до категорії типових. Практичні аспекти застосування аргументації в зразкових та типових справах. Дослідження юридичної аргументації при розгляді справ в порядку спрощеного позовного провадження. Проблемні питання аргументації у справах спрощеного позовного провадження.

Модельна аргументація у господарських справах. Аргументація господарських судів щодо застосування положень Господарського процесуального кодексу України. Роз'яснення рішення суду на прикладі аналізу ухвали Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 31.10.2018 у справі № 917/1400/16. Аргументація Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у рішенні про права та обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, якщо в мотивувальній чи резолютивній частині рішення містяться висновки суду про її права та обов'язки. Практика Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду: проблеми аргументації за категоріями спорів (2020 р.). Повернення з перевищенням компетенції: аргументи Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Модельна аргументація у кримінальних справах. Обмеження касаційного оскарження як процесуальні фільтри у кримінальному процесі та межі повноважень касаційного суду у кримінальному провадженні. Складання схеми аргументації. Порухення правил територіальної підсудності: аналіз практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Правова позиція Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду в постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 травня 2018 року у справі № 127/27182/15-к. Аналіз Постанови Великої Палати Верховного Суду від 03 липня 2019 р, № 288/1158/16-к. Проблеми аргументованості правових висновків касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Встановлення міжнародною судовою установою порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом як підстава для перегляду судових рішень за виключними обставинами у кримінальному провадженні.

Моделі юридичної аргументації місцевих та апеляційних судів. Юридична аргументація у цивільному процесуальному праві. Юридична аргументація у кримінальному процесуальному праві. Юридична аргументація у адміністративному процесуальному праві. Юридична аргументація у господарському процесуальному праві. Юридична аргументація в податкових спорах, трудовому праві, праві інтелектуальної власності.

Тема 11. Сучасний стан та перспективи застосування юридичної аргументації

Стан правової аргументації у сучасному вітчизняному правотворенні, правотлумаченні та правозастосуванні: аналіз практики створення правотворчих, правозастосовних, правотлумачних актів України, з точки зору використання положень теорії аргументації, застосування відповідних видів аргументування та аргументів.

Проблеми формалізації правового аргументування в Україні: аналіз Цивільного процесуального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» та інших джерел права, з точки зору фіксації в них положень щодо аргументації змісту та форми правових актів України; аналіз джерел права інших національних та міждержавних правових систем в контексті формалізації положень щодо аргументації та використання їх у юридичній практиці.

Перспективи розвитку правової аргументації в Україні: аналіз наукових публікацій, доктринальних положень, пропозицій щодо удосконалення процесу аргументування у вітчизняній правотворчості, правотлумаченні, правозастосуванні.

Тема 12. Цифрові технології і юридична аргументація

Закон і мова. Аналіз мови та реєстра. Символи та комунікація в праві. ІТ, мова та право. Літературний аналіз права. Природна мова. Аналіз правових наративів. Риторичні прийоми в юридичних міркуваннях. Медіадослідження.

Закон і візуалізація. Мультисенсорний закон. Візуалізація в юридичній аргументації. Візуалізація юридичного обґрунтування. Відображення аргументів. Структурування складності права за допомогою візуалізації. Візуальна грамотність з права. Ілюстраційне право.

Штучний інтелект (artificial intelligence, AI) і юридична аргументація. Штучний інтелект в українському правосудді: перспективи та правові передумови запровадження. Систематизація підходів до логічного моделювання аргументативних міркувань у програмі штучного інтелекту. Мораль і право для штучного інтелекту та цифрової людини.

Рекомендовані джерела інформації:

Основні рекомендовані джерела інформації:

1. Щербина О. Ю. Логіка та юридична аргументація. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 303 с.
2. Юридична аргументація. Логічні дослідження : колектив. моногр. [Б. м.]: Вид. Іванченко І. С., 2012. 210 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1493/1/Jr_Argum_2012.pdf.
3. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія / О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. В. Куцепал та ін.; За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-е вид., переробл. та доповн. Х.: Право, 2015. 336 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18779>.
4. Alexy R. A Theory of Legal Argumentation. The Theory of Rational Discourse as Theory of Legal Justification; Translated by R. Adler and N. MacCormick. Oxford : Clarendon Press, 1989. 323 p.
5. Feteris E. Fundamentals of Legal Argumentation: A Survey of Theories on Justification of Judicial Decisions. Argumentation Library. Vol. 1. Dordrecht: Springer, 1999. 225 p.
6. Klatt M. Legal Argumentation and the Rule of Law. “The Rule of Dual-Natured Law” in Legal Argumentation and the Rule of Law / ed. by E. Feteris. The Hague, Eleven International Publishing, 2016. P. 27-46. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2984342_code2661641.pdf?abstractid=2984342&mirid=1.
7. MacCormick N. Rhetoric and the rule of law. A theory of legal reasoning. Oxford: Oxford University Press, 2005. 287 p. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=VG1CAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR8&dq=Rule+of+law+and+legal+argumentation&ots=Ph1xE-gK-c&sig=LS8VSGRkR1oFWETLTe6q6W44io0&redir_esc=y#v=onepage&q=Rule%20of%20law%20and%20legal%20argumentation&f=false.
8. MacCormick N. Legal Reasoning and Legal Theory. Oxford: Clarendon Press, 1989. 328 p.
9. Siltala R. Law, Truth, and Reason. A Treatise on Legal Argumentation / Raimo Siltala. Law and Philosophy Library. Vol. 79. Springer Science+Business Media B . V ., 2011. 307 p.
10. Stelmach J., Brozek B. Methods of Legal Reasoning. Law and Philosophy Library. Vol. 78. Published by Springer, The Netherland, 2006. 236 p.
11. Van Eemeren F. H. Handbook of Argumentation Theory / Frans H. van Eemeren, Bart Garssen, Erik C. W. Krabbe, A. Francisca Snoeck Henkemans, Bart Verheij, Jean H. M. Wagemans. Dordrecht: Springer Science+Business Media, 2014. 991 p.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

12. Абрамович Р. М. Особливості судової аргументації при застосуванні принципу незворотності дії закону в часі в Україні. *Наукові*

- записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2013. Т. 144-145. С. 17-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_6.
13. Алексі Р. Теорія дискурсу і права людини. *Філософія права і загальна теорія права*; пер. з англ. С. І. Максимова, О. О. Уварової. 2013. № 1. С. 73–98. URL: <http://phtl.nlu.edu.ua/article/download/183235/183195/0>.
14. Афанасьєва М. В. Правова аргументація та юридичне письмо : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. 50 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/22657/%d0%9f%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d0%b2%d0%b0_%d0%b0%d1%80%d0%b3%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f_%d1%82%d0%b0_%d1%8e%d1%80%d0%b8%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b5_%d0%bf%d0%b8%d1%81%d1%8c%d0%bc%d0%be.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
15. Бандурка О. М., Тягло О. В. Юридична логіка: підручник. 2-е вид., переробл. і доповн. Х.: Золота миля, 2017. 215 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5565/Yurydychna%20lohika_pidruchnyk_O%20M%20Bandurka_O%20V%20Tiahlo_2017.pdf?sequence=4&isAllowed=y.
16. Велика українська юридична енциклопедія: Т. 2: Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. С. 64-67.
17. Горохова І. В. Історія осмислення проблематики аргументації. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 95. С. 273-278. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_95_70.
18. Дудаш Т. Аргументування у правотворчості: деякі загальнотеоретичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №8. С. 35-40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/5>.
19. Дудаш Т. Базові поняття теорії правової аргументації: зміст та співвідношення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №9. С. 28-33. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/4.pdf.
20. Дудаш Т. Діалектичний підхід до правового аргументування й правової аргументації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2020. Вип. 2. С. 145-165. DOI: <https://doi.org/10.21564/2707-7039.2.242855>. URL: <http://phtl.nlu.edu.ua/article/view/242855/241082>.
21. Дудаш Т. Зважування і балансування прав людини як спосіб правового аргументування. *Право України*. 2023. № 6. С. 33-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2015_62_3.
22. Дудаш Т. Інструменти правового аргументування й правової аргументації: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка*. Серія юридична. 2021. Вип. 73. С. 3-13. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2021.73.003>.

23. Дудаш Т. Логічний підхід до правової аргументації. *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник*. Вроцлав: Видавництво Вроцлавського університету, 2020. Вип. 11. С. 91-109.
24. Дудаш Т. Мовні засоби правової аргументації: загальна характеристика. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка*. Серія юридична. 2022. Вип. 74. С. 12-22. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2022.74.012>.
25. Дудаш Т. Основні методологічні підходи до розуміння й дослідження правового аргументування й правової аргументації. *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник*. Львів, 2017. Вип. 8. С. 103-123. URL: https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/121623/PDF/07_Dudas_T_Osnovni_metedologicni_pidhodi_do_rozuminna_i_doslidzenna_pravovogo_argumentuvanna.pdf
26. Дудаш Т. Особливості аргументування рішень Європейського суду з прав людини (до характеристики методологічних підходів). *Право України*. 2017. № 4. С. 86-96. URL: <https://rd.ua/storage/lessons/37/6977.%20%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%88%20%D0%A2.%20%D0%86.-86-96.pdf>.
27. Дудаш Т. Правова аргументація: до питання про загальне поняття. *Право України*. 2016. № 8. С. 99-106.
28. Дудаш Т. Правова аргументація: стан та перспективи дослідження. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2015. Вип. 62. С. 3-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2015_62_3.
29. Дудаш Т. Риторичний підхід до правового аргументування й правової аргументації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2020. Вип. 1. С. 110-131. DOI: <https://doi.org/10.21564/2227-7153.2020.1.219055>. URL: <http://phtl.nlu.edu.ua/article/view/219055/219926>.
30. Дудаш Т. Склад (корпус) правової аргументації: загальнотеоретична характеристика. *Публічне право*. 2021. №2. С. 138-148. DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/2306-9082/2021-42-14>.
31. Журбелюк Г.В. Правова аргументація в судочинстві України: до історії становлення. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 22-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_7.
32. Загудаєва О. А. Особливості трьох підходів до моделювання в юридичній аргументації. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 111. С. 163-166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_111_43.
33. Загудаєва О. А. Формальні моделі діалогу–переконавання та їх використання у моделюванні юридичної аргументації. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 120. С. 145-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_120_41.
34. Загудаєва О. А. Особливості риторичного підходу до моделювання юридичної аргументації. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 1. С. 42-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fpgn_2018_1_9.
35. Зверев Є. О. Деякі питання стосовно теорій юридичного тлумачення. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2015. Т. 168. С. 48-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2015_168_14.

36. Зверев Є. О. Проблеми юридичної аргументації при тлумаченні міжнародних договорів національними судами: основні підходи. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 25-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_8.
37. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. К.: ВАІТЕ, 2015. С. 49-52. https://kmdka.com/sites/default/files/files/posibnyk_yespl.pdf.
38. Кістяник В. І. Вплив моделі правової аргументації Р. Дворкіна на судові рішення. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2013. Т. 144-145. С. 21-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_7.
39. Кістяник В. І. Порівняльна характеристика судової аргументації в різних правових системах. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2014. Т. 155. С. 20-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2014_155_7.
40. Кістяник В. І. Правова аргументація в діяльності конституційного суду України. *Право і суспільство*. 2014. № 1.2. С. 20-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_1.
41. Кістяник В. І. Особливості аргументації в судах загальної юрисдикції. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2015. Т. 168. С. 52-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2015_168_15.
42. Кістяник В. І. Правова аргументація: сучасні підходи до її розуміння в зарубіжних дослідженнях. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 20-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_6.
43. Козюбра М. Загальна теорія права: Підручник. К., 2015. С. 264-285. URL: <http://sci-book.com/derjavi-prava-teoriya/stanovlennya-evolyutsiya-vchennya-pro-46447.html>
44. Козюбра М. І. Моделі (типи) юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2013. Т. 144-145. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_3.
45. Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації: становлення, стан та перспективи у вітчизняній юриспруденції. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 3-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_3
46. Конверський А. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-е вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2020. 424 с.
47. Конверський А. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 5-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2015. 320 с.
48. Кривицький Ю. В. Юридична аргументація: доктринальне розуміння та методологічний потенціал. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 36-45. URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1152/1156>

49. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. К.: «Дрім Арт», 2013. 224 с. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/106527?download=true>.
50. Логіка для юристів: підручник / В.С. Бліхар, В.В. Левкулич, М.М. Олексюк, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо, О.І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/44906/1/%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf>
51. Логіка юридична: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 172 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/552/1/%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d0%ba%d0%b0%20%d1%8e%d1%80%d0%b8%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0%202018.pdf>.
52. Луць Л. Аргументація у правотворчій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 168-173. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/9/30.pdf>.
53. Ляшенко Р. Правова аргументація у сфері правотворчості. *Учен. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. И. Вернадського*. Серія «Юрид. науки». 2012. Т. 25 (64). № 2. С. 74-79. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/3567/1/TNU_2012_2_74-79.pdf
54. Манько Д.Г. Юридична аргументація: поняття та технології здійснення. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2019. Вип. 30. С.21-23. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v30/7.pdf>.
55. Мінченко О. Правова аргументація: переосмислення підходу до розуміння. *Вісн. Нац. акад. прокуратури України*. 2018. № 4. С. 81-93. URL: <https://bit.ly/3OsH8r9>.
56. Николина К.В. Правова доктрина як джерело юридичної аргументації в процесі захисту прав людини. *Альманах права*. 2020. Випуск 11. С.175-179.
57. Новіков Д.О. Місце правової герменевтики в методології юридичних досліджень та юридичній аргументації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 7. С. 15-17. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/2>.
58. Орел В. А. Аргументація у правотворчості. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір*: Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 5 червня 2020 року). – Полтава: ПУЕТ, 2020. – С. 16-18. – URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10454>.
59. Орел В. А. Верховенство права і юридична аргументація. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституція України: держава і право в умовах воєнного стану»*: Збірник матеріалів конференції, м. Київ, 28 червня 2022 р. / Ред. кол.: Червякова О.В. (гол. ред.), І.А.Семенець-Орлова (заст. гол. ред), І.І.Каліна (упоряд. і відп. ред.) та ін. Київ:

Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2022. С. 110-114. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12628>.

60. Орел В. А. Використання юридичної аргументації Європейським судом з прав людини. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір* : матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 8 червня 2022 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2022. – С. 46-49. URL:

http://kul.kiev.ua/images/A/Library/Books/ZBIRNYK_XI_vseukrainska_2022.pdf#page=46.

61. Орел В. А. Переконавання як категорія юридичної аргументації. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір* : Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції 8 червня 2021 р. Полтава: ПУЕТ, 2021. С.16-19. URL:

http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/11406/1/%21%20ZBIRNYK%20%282021%29_2.pdf.

62. Орел В. А. Поняття, види та ознаки правових аргументів. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу*: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 травня 2022 р. / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; ред. колег. : Н. Мякушко (голова), Р. Шаравара, Р. Басенко та ін.; відп. ред. Р. Басенко. Полтава: ПЕП, 2022. С. 234-236. URL:

<http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12294>.

63. Орел В. А. Принципи юридичної аргументації. *Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Ніжин, 04 грудня 2020 р. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 81-82. URL:

<http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12295>.

64. Орел В. А. Роль юридичної аргументації у підготовці фахівця-юриста. *Наука і молодь у XXI сторіччі : збірник тез доповідей VI Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Полтава, 15 грудня 2020 року). Полтава : ПУЕТ, 2020. С.334-335. URL:

<http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11401>.

65. Орел В. А. Юридична аргументація в законотворчості Західноукраїнської Народної Республіки. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, відповід. за вип. : проф. Семак Б. Б. Львів : вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2022. 423-425 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12004>.

66. Орел В. Юридична аргументація в судовому процесі: вітчизняний досвід та зарубіжна практика. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право / Ужгородський національний університет*. Ужгород, 2023. Випуск 78(2). С. 401-406. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.65>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/67.pdf>.

67. Пантелєєва І. Декламаційне красномовство - чисте мистецтво через удаване та неймовірне. *Схід*. 2010. № 1 (101). С. 92-95. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/handle/123456789/22004>.

68. Правнича аргументація: навч.-метод. Посібник / укл. О.В. Щербанюк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 72 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2243/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0%20%D0%B0%D1%80%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

69. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Posibnyk_maket_2021_2.pdf.

70. Рабінович П. Правова аргументація (вихідні загальнотеоретичні характеристики). *Юрид. вісн. України*. 2015. № 17–18. С. 22.

71. Рабінович П., Дудаш Т. Аргументи у правовій аргументації: деякі загальнотеоретичні аспекти. *Вісник НАПрНУ*. Том 29. №3, 2022. С. 48-68. URL: [http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9D%D0%90%D0%9F%D1%80%D0%9D%D0%A3_%D0%A2%D0%BE%D0%BC%2029\(3\)_2022-47-68.pdf](http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9D%D0%90%D0%9F%D1%80%D0%9D%D0%A3_%D0%A2%D0%BE%D0%BC%2029(3)_2022-47-68.pdf)

72. Рабінович П., Дудаш Т. Правнича мова: основні складники (загальнотеоретична характеристика). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1. С. 17-29. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-17-29.pdf

73. Рабінович П.М., Дудаш Т.І. Правова аргументація: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 2 (85). 2016. С. 8-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_2_3.

74. Рабінович С. П. Деякі проблеми посилання на верховенство права у конституційно-правовій аргументації. *Право України*. 2016. № 8. С. 150–159.

75. Рабінович С. Природно-правова аргументація у практиці Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2009. № 4. С. 103-113.

76. Романова А. Перший кодекс українського права та інституалізація юридичної аргументації. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка" ; голова ред.-видав. ради Н. І. Чухрай. Львів, 2018. № 889, вип. 17. С. 42-48.

77. Романова А. Становлення теорії юридичної аргументації у період античності та римського права. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка" ; голова ред.-видав. ради Н. І. Чухрай. Львів, 2018. № 894, вип. 18. С. 45-50.

78. Савенко М. Д. Методологія юридичної аргументації у рішеннях конституційної юстиції. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2013. Т. 144-145. С. 12-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_5.

79. Савенко М. Д. Юридична аргументація в конституційному судовому процесі: методологічний аспект. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 11-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_4.

80. Сало В. А. Використання юридичної аргументації при викладанні навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн». *Якість вищої освіти: компетентнісний підхід у підготовці сучасного фахівця : матеріали XLIII Міжнародної науково-методичної конференції* (м. Полтава, 14–15 листопада 2018 року). Полтава : ПУЕТ, 2019. С.202-204. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11398>.

81. Сало В. А. Доведення як найсильніший вид аргументації. *Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Ніжин, 29 листопада 2018 р. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. С. 67-69. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11399>.

82. Сало В. А. Застосування теорії аргументації у дослідженнях історії українського права. *Концепція та методологія історії українського права: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, присвяченого пам'яті професора Олександра Шевченка*, м. Київ, 28 квітня 2017 року. К.: «ДС День Печати», 2017. С. 149-152. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11394>.

83. Сало В. А. Застосування юридичної аргументації при прийнятті суддівського рішення. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції 7 червня 2019 р.* Полтава: ПУЕТ, 2019. С. 23-25. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/9545>.

84. Сало В. А. Поняття аргументу як основної складової юридичної аргументації. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7 червня 2018 р.* Полтава: ПУЕТ, 2018. С. 25-28. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11397>.

85. Сало В. А. Юридична аргументація в приватноправовій сфері. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Полтава, 2 червня 2017 р.). Полтава: ПУЕТ, 2017. С. 41-43. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11395>.

86. Сало В. А. Юридична аргументація у вченнях Арістотеля. *Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Ніжин, 30 листопада 2017 р. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 71-74.

87. Сало В.А. Юридична аргументація в судовій практиці Стародавнього Риму. *Науковий Вісник Міжнародного Гуманітарного*

- Університету. Сер.: «Юриспруденція» / Міжнарод. гуманіт. ун-т. Одеса, 2018. Вип. 33. С. 22-24. URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc33/8.pdf>.
88. Сало В.А. Юридична аргументація та її структурні елементи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Юридичні науки: зб. наук. пр./ Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2017. Випуск 4. Том 1. С. 33-37. URL: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo04/part_1/9.pdf.
89. Сковронська І. Ю. Риторична майстерність учасників судового процесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. Випуск 1. С. 27-29. URL: http://lsej.org.ua/1_2018/8.pdf.
90. Титов В. Основні західні теорії юридичної аргументації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2014. № 1-2. С. 193-201.
91. Тягло О.В. Логіка юридичних міркувань. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. С.349-355.
92. Хворостянкін А. В. Принцип правової визначеності через призму теорії юридичної аргументації. *Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна* : зб. наук. ст. / [упоряд. В. Ткаченко]. Київ, 2013. С. 596-607.
93. Хворостянкін А. В. Цінності в юридичній аргументації: особливості використання. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2013. Т. 144-145. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_4.
94. Хворостянкін А. В. Юридична аргументація в англо-саксонській та римсько-германській правових системах : методологічні засади порівняльного аналізу. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 16-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_5.
95. Чорнобай О. Визначальні детермінанти юридичної аргументації: суб'єктивізм, ірраціоналізм, волюнтаристський лібералізм. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка"; відп. ред. В.Л. Ортинський. Львів, 2020. Т. 7, № 2 (26). С. 120-126.
96. Чорнобай О. Доведення (доказ) і спростування як види аргументації. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Юридичні науки. 2016. № 855. С. 264-273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_43.
97. Чорнобай О. Засадничі принципи юридичної аргументації. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*. Серія: Юридичні науки. 2020. №4 (28). С.126-131. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/dec/22777/21.pdf>.
98. Чорнобай О. Л. Аргументативна практика в юридичній діяльності : наукова проблема й можливості її вирішення. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 15-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2015_8_4.
99. Чорнобай О. Л. Аргументативна практика у судовому процесі: до постановки проблеми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. № 850. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 300-306. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37358/1/46_300-306.pdf.

100. Чорнобай О. Л. Філософсько-правові детермінанти формування юридичної аргументації в Новий час (XVII–XIX ст.). *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка" ; голова ред.-видав. ради Н. І. Чухрай. Львів, 2019. Вип. 21. С. 99-104.

101. Чорнобай О. Особливості правової аргументації у комунікативній практиці юриста: деякі аспекти. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка" ; гол. ред.-видав. ради Н. І. Чухрай. Львів, 2017. № 876 : Юридичні науки. С. 80-87. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13132/80-87.pdf>.

102. Чорнобай О. Становлення вітчизняної юридичної аргументації на засадах правової традиції. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка" ; відп. ред. В. Л. Ортинський. Львів, 2021. № 3 (31). С. 110-115.

103. Чорнобай О. Л. Софістика як дискурсивна практика правової аргументації за часів античності. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Юридичні науки. 2016. № 845. С. 443-453. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_71

104. Чорнобай О. Л. Теорія аргументації: основні філософсько-правові аспекти. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Юридичні науки. 2016. № 837. С. 362-372. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_60

105. Щербина О. До питання про аргументацію як метод юридичного міркування. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. 2013. Вип. 40(1). С. 243-259. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2013_40%281%29_26.

106. Щербина О. До питання про розуміння аргументації у логіко-юридичних дослідженнях. *Гуманітарні студії*. 2014. Вип. 21. С. 45-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gums_2014_21_8.

107. Щербина О. Логіка та право: проблема взаємозв'язку. Навчальний посібник. Київ, 2021. 265 с. URL: http://www.ephilosophy.kiev.ua/pluginfile.php/13269/mod_resource/content/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf.

108. Щербина О. Логічне моделювання та юридична аргументація. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2014. №1 (115). С.50-53.

109. Щербина О. Проблеми витлумачення понять «логічний аналіз» та «логічне моделювання» у дослідженнях з юридичної аргументації. *Альманах*

«Філософські проблеми гуманітарних наук». К.: ВПЦ «Київський університет». 2017. № 26. С. 28-31.

110. Щербина О. Труднощі витлумачення терміна «кваліфіковане мовчання законодавця»: логічний аспект. *Evropský politický a právní diskurz*, 2018. Svazek 5, 2. vydání. С. 95-101. DOI-prefix: 10.46340/eppd URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-2/15.pdf>.

111. Щербина О. Філософія логіки, філософська логіка, аргументація. *Філософська думка*. 2013. № 5. С. 103-112.

112. Щербина О. Щодо розуміння сутності логічного аналізу юридичної аргументації. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2015. Vol. 2, Iss. 4. С. 168-172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_4_26.

113. Aarnio A. The Rational As Reasonable. A Treatise on Legal Justification. *Law and Philosophy Library*. Springer, 1987. Vol. 4. 276 p.

114. Alexy R. The dual nature of law. *Ratio Juris*. 2010. № 23. P. 167-182.

115. Alexy R., Peczenik A. The Concept of Coherence and Its Significance for Discursive Rationality. *Ratio Juris*. №3. 1990. P. 130-147.

116. Alexy R. 'Coherence and Argumentation or the Genuine Twin Criterialess Super Criterion', in A. Aarnio et al. (eds.). *On Coherence Theory of Law*, Lund: Juristfoerlaget, 1998. P. 41-49.

117. Allan T.R.S. Constitutional Justice: A Liberal Theory of the Rule of Law. UK, Oxford University Press, 2001. 342 p.

118. Bermejo-Luque L. Giving Reasons. A Linguistic-Pragmatic Approach to Argumentation Theory. *Argumentation Library*. №20. Dordrecht Heidelberg London New York : Springer. 2011. 220 p.

119. Chesnevar C. Logical models of argument. *ACM Computing Surveys*. New York, 2000. Vol.32 (4). P. 337-383.

120. Dimova-Severinova Doroteya M., Ivanova Ganka Yordanova. Legal argumentation when working with presumptions in the process of applying the law in the continental legal system. *TLQ* 1/2023. URL: www.ilaw.cas.cz/tlq.

121. Dworkin R. Law's Empire. Fontana, London, 1986. 484 p. URL: <https://www.filosoficas.unam.mx/~cruzparc/empire.pdf>.

122. Feteris Eveline T. Models for the Analysis of Legal Argumentation. *Informal Logic*. 2008. Vol.28, №1. P.1-5.

123. Kreuzbauer G. Topics in Contemporary Legal Argumentation: Some Remarks on the Topical Nature of Legal Argumentation in the Continental Law Tradition. *Informal Logic*. 2008. Vol.28, №1. P.71-85.

124. Lon L. The Case of the Speluncean Explorers. *Fuller Harvard Law Review*, Feb., 1949, Vol. 62, No. 4 (Feb., 1949), pp. 616-645. URL: https://www.law.du.edu/documents/registrar/adv-assign/Marceau_CriminalLaw_First%20Day's%20Reading_929.pdf.

125. Macagno, Fabrizio and Walton, Douglas, Presumptions in Legal Argumentation. *Ratio Juris*. Vol. 25 No. 3 September 2012 (271–300). URL: <https://ssrn.com/abstract=2091195>.

126. Peczenik A. [Ratten och fornuftet. English] On law and reason. *Law and Philosophy Library*. Springer, 1989. Vol. 8. 443 p.

127. Perelman C. Old and New Rhetoric: An Address Delivered by Chaim Perelman at Ohio State University. *Practical Reasoning in Human Affairs: Studies in Honor of Chaim Perelman*. Dordrecht e. a.: D. Reidel Publ. Co., 1988. Pp. 1-10.
128. Perelman Ch. The New Rhetoric and Humanities // Ch. Perelman. Dordrecht, 1979. P. 9.
129. Prakken H., Sartor G. The role of logic in computational models of legal argument – a critical survey. *Computational Logic: Logic Programming and Beyond*, Springer Berlin Heidelberg, 2002. Vol.2408. P.342-381.
130. Rodriguez-Blanco V.: A Revision of the Constitutive and Epistemic Coherence Theories of Law. *Ratio Juris* № 14. 2001. P. 212-232.
131. Sartor G. A Formal Model of Legal Argumentation. *Ratio Juris*. 1994. №7 (2). P. 177-211.
132. Shcherbyna O. On the question of logical analysis of argumentation in legal discourse. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy*, 2022. № 1(6). Pp. 59-62.
133. Shcherbyna O., Shashkova L. Silence as an Argument in the Reasoning of Social Groups. *Beitulhikme Int J Phil* 10 (3), 2020. P. 787-802. DOI: 10.18491/BEYTULHIK ME.1624.
134. Shcherbyna O., Shashkova L. Silence in Argumentative Practices as a Manifestation of Tolerance. *Future Human Image*: 12, 2019. P.76- 84. <https://doi.org/10.29202/fhi/12/6>.
135. Shcherbyna O., Shcherbyna N. Silence as an Argument and a Manifestation of Respect in the Argumentation in John Locke's Works. *Sententiae*. 2019. Vol. 38 (2). P. 6-18. DOI: 10.22240/SENT38.02.006.
136. The Rule of Law. *Stanford Encyclopedia of philosophy*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/rule-of-law/>.
137. Yan Lu. Study on Occurrence of Legal Argumentation. *Asian Social Science*. 2011. Vol. 7, № 6. P. 190-193.
138. Yang J. T. D. Visualizing Argumentation – Software Tools for Collaborative and Educational Sense Making (Editors: P. Kirschner, S. Buckingham-Shum, and C. Carr). *Educational Technology & Society*. 2003. 6(3). 86-88.
139. Zaccaria G., Hermeneutics and Narrative Comprehension. In P. Nerhot (ed.). *Law, Interpretation and Reality*. Dordrecht: Kluwer, 1990. 251-274.